

## POLICY MOT MUTOR



Beslutad av kommunfullmäktige 2013-03-04, § 34



# Haninge kommuns policy mot mutor

## 1. Bakgrund

Som tjänsteman, politiker eller uppdragstagare i en kommun utsätts man för påverkan av andra, och utsätter även andra människor för påverkan av olika slag. Sådana kontakter människor emellan är nödvändiga inslag i en demokrati. Ur demokratisk synpunkt är det viktigt att en sådan process går formellt riktigt till och att det finns gränser för hur denna påverkan får se ut. Därför finns regler som skall förhindra en olaglig påverkan. För Haninge kommuns anställda är det en självklarhet att följa gällande regler och undvika att handla felaktigt när man erbjuds en förmån som kan vara otillåten. Anställda och förtroendevalda ska alltid vara sakliga och opartiska. Medborgarnas förtroende fordrar att tjänstemän inte låter sig påverkas av ovidkommande önskemål eller hänsyn i arbetet. En anställd eller förtroendevald inom det offentliga får aldrig missbruka sin ställning. Det finns därför särskild anledning att uppmärksamma dessa frågor för en offentlig arbetsplats.

## 2. Gällande rätt

Korruptionsbrotten givande av muta samt tagande av muta regleras i 10 kap 5 a-e §§ brottsbalken. Givande av muta föreligger om någon lämnar, utlovar eller erbjuder en muta eller annan otillbörlig belöning till en arbets- eller uppdragstagare för dennes tjänsteutövning. Motsvarigheten kallas för tagande av muta och föreligger om en arbetstagare eller uppdragstagare i privat eller offentlig tjänst tar emot, låter sig utlova eller begär en muta eller otillbörlig förmån för sig själv eller annan för sin tjänsteutövning.

Den som gör sig skyldig till mutbrott döms till böter eller fängelse i upp till sex år.

Givande av muta som riktas mot en person som är anställd eller fullgör ett uppdrag inom den offentliga sektorn eller ett mutbrott som begås av sådan person faller alltid under allmänt åtal. Det innebär att åklagare är skyldig att utreda brottet när det kommer till polis och åklagares kännedom. Reglerna är generellt sett striktare för anställda och förtroendevalda i offentlig verksamhet än personer i privat verksamhet.

En muta kan bestå av vad som helst som är attraktivt för mottagaren: kontanter, presentkort, rabatter, varor, kreditförmåner, praktikplats för mottagarens närstående, restaurang- eller teaterbesök, evenemangsbiljetter, betalda medlemsavgifter m m. Ofta har förmånen ett ekonomiskt värde men det är inte nödvändigt. En gåva behöver inte kosta någonting för givaren för att ha ett värde för mottagaren.

### 2.1 Vem kan straffas för givande respektive tagande av muta?

Den som är anställd eller är uppdragstagare i kommunen eller dess bolag kan dömas för mutbrott. Samma sak gäller för kommunens förtroendevalda. Det innebär att reglerna gäller för såväl miljöinspektörer, lärare, vårdare, konsulter, socialsekreterare som kommunfullmäktigeledamöter m fl. Även styrelseledamöter i kommunala bolag samt nämndemän omfattas. Inom den offentliga sektorn ser domstolarna extra strängt på situationer såsom myndighetsutövning (t ex tillståndsgivning, beslut, tillsyn m m) och offentlig upphandling. Även inom äldreomsorg och socialtjänst är reglerna striktare, på grund av vårdtagarens beroendeställning och för att förtroendet för äldreomsorgen samt socialtjänsten ska upprätthållas. För anställda som ägnar sig åt myndighetsutövning samt t ex upphandlare, inköpsansvariga och anställda inom äldreomsorg och socialtjänst är därför alla typer av förmåner i regel att anse som otillåtna.

## 2.2 Otillbörlig eller tillbörlig förmån?

För att en förmån skall utgöra en muta eller annan otillbörlig belöning krävs det att förmånen i det aktuella fallet framstår som så attraktiv att den har haft en påverkans effekt och att den typiskt sett är ägnad att framkalla tacksamhets känslor och en känsla hos mottagaren av att denne förväntas återgälda förmåns givaren.

Prövningen inriktas i praktiken på hur stark kopplingen är mellan förmånen och tjänsteutövningen, förmånens beskaffenhet och värde samt partsrelationerna. Det behöver heller inte bevisas att man faktiskt har påverkats eller skulle bli påverkad av ett erbjudande. Det räcker med att man objektivt sett skulle kunna tänkas bli påverkad av förmånen. Penninggåvor är alltid otillbörliga oavsett storlek.

Om en förmån anses vara en muta eller inte måste bedömas från fall till fall. Det finns inte alltid ett självklart svar, men det finns fem frågor som man kan ställa till sig själv och som kan vara till hjälp vid bedömningen av om en förmån utgör en muta.

1. Är detta en förmån och varför erbjuds den mig?
2. Finns det en koppling mellan förmånen och min tjänsteutövning?
3. Hur är förmånen beskaffad och vad är den värd?
4. Vilket inflytande har jag på min arbetsgivares relation med den som erbjuder förmånen?
5. Vill jag läsa om mig själv och den här förmånen i pressen?

Den som är osäker på hur ett erbjudande om en gåva eller förmån ska hanteras bör ta upp frågan med sin chef för bedömning. En otillbörlig gåva kan dock inte bli tillbörlig genom att en chef godkänner den.

## 2.3 Personlig vänskap

Policyn blir särskilt viktig att komma ihåg ifall man lär känna en affärsbekant, vårdtagare eller annan i tjänsten så väl att det blivit fråga om vänskap. Kraven är alltid desamma, nämligen att uppträda sakligt och opartiskt. Gällande jävsregler ska alltid iakttas.

## 3 Situationer där mutbrott kan bli aktuellt

I det följande ges några exempel på situationer där mutbrott kan bli aktuellt och där man bör vara särskilt försiktig som anställd eller förtroendevald i kommunen. Om en arbets- eller uppdragstagare uppmanas med en förmån av sin arbetsgivare kan inte ansvar för mutbrott bli aktuellt, utan det måste alltid vara fråga om en ”utomstående” (d v s person som inte är anställd eller har ett förtroendeuppdrag i kommunen). Det är viktigt att tänka efter noga innan man erbjuder en förmån till någon annan. Man bör fråga sig om det typiskt sett kan vara så att ens egen påverkan under sådana omständigheter är ”otillbörlig”.

### 3.1 Måltider och julluncher

Som anställd eller förtroendevald bör man tacka nej till att bjudas på måltider av utomstående om inte måltiden har ett naturligt samband med uppdraget och är en normal arbetslunch eller motsvarande. Ett sådant samband kan finnas om den anställde har till uppgift att skapa eller behålla affärskontakter; om t ex en byggherre eller entreprenör vill visa ett i sammanhanget relevant projekt och bjuda på en enklare måltid är detta normalt tillåtet. Julluncher av annat än traditionellt slag, i synnerhet sådana där lunchen fortsätter med nöjesaktiviteter eller där äkta hälft eller sambo och barn får delta, bör ofta betraktas som otillbörliga.

**Exempel:** Två tullassistenter lät sig bjudas på mat och öl av stewarden på en färja. De fick även handla obeskattade varor. Tullassistenterna dömdes för mutbrott (tagande av muta) och stewarden för bestickning (givande av muta).

### 3.2 Kundträffar

Om ett utomstående företag som kommunen handlar med bjuder på en kundträff är det normalt tillåtet att delta om syftet med träffen är att utbyta information. Om det vid träffen förekommer viss underhållning och bjuds på enklare förtäring innebär det inte att kundträffen därmed blir en muta. Det är dock viktigt att huvudsyftet är att ge information, inte vara en nöjeställning. Angående värdet på förtäringen, se ovan om måltider.

### 3.3 Studieresor, kurser och seminarier

Resor som har ett naturligt samband med tjänsteutövningen har generellt sett ansetts vara straffria att delta i. Enligt vad som framgår av lagförarbetena kan det mera sällan anses tillbörligt att en anställd i offentlig sektor bjuds på en studieresa som omfattar mer än en dag. För att vara tillbörlig måste en sådan resa vara seriöst upplagd och ovidkommande nöjesarrangemang får i princip inte förekomma. Inbjudan ska vara riktad till arbetsgivaren och denne har att välja ut de personer som deltar. Om en studieresa/kurs/seminarium bedöms vara intressant att delta i, men det är tveksamt om det skulle anses tillbörligt att bli bjuden på kostnaden för deltagandet, bör arbetsgivaren själv bekosta detta för tjänstemannens räkning.

**Exempel:** Ett byggföretag hade som tradition att regelbundet bjuda kommunaltjänstemän på båtresa till Helsingfors för att ”förkorta beslutsvägarna”. Resorna var huvudsakligen nöjesresor även om vissa studiemoment förekom. Representanter för byggföretaget dömdes för bestickning (givande av muta) och kommunaltjänstemännen dömdes för mutbrott (tagande av muta).

### 3.4 Gåvor

I princip ska gåvor aldrig tas emot från utomstående. Särskild restriktivitet gäller för den som utövar myndighetsutövning, arbetar med upphandling eller inköp och för den som är anställd inom äldreomsorg eller socialtjänst.

Gåvor i samband med högtidsdagar eller jul kan accepteras, och som ett riktmärke gäller att julklappar samt gåvor vid 50- och 60-årsdagar inte får vara värda mer än 1 % av prisbasbeloppet. Observera att dessa beloppsgränser inte är absoluta så till vida att en gåva kan vara att anse som otillbörlig även om värdet av gåvan är ringa.

Gåvor till anställda inom skola och utbildning från enskilda elever bör endast tas emot om gåvan är av obetydligt värde. Gemensamma gåvor från elever eller föräldrar i samband med terminsavslutningar kan accepteras om värdet av gåvan uppgår till högst 1 % av prisbasbeloppet.

**Exempel:** En tjänsteman på Naturvårdsverket fick en flaska whisky och en flaska konjak i 50-årspresent av ett företag som tillverkade kemiska bekämpningsmedel. Gåvan ansågs otillbörlig och tjänstemannen dömdes för mutbrott (tagande av muta).

**Exempel:** Ett kommunalråd uppvaktades på sin sextioårsdag med ett presentkort på 1000 kr för ett i kommunen verksamt privat byggföretag. Kommunalrådet dömdes för mutbrott (tagande av muta) och direktören för byggföretaget dömdes för bestickning (givande av muta).

### 3.5 Tjänster

En muta kan även bestå i sidoleveranser av varor och tjänster från huvudmannens leverantör eller att få en tjänst utförd, t ex reparation av bil eller hus.

**Exempel:** En byggnadsinspektör dömdes för mutbrott (tagande av muta) efter att ha fått arbeten utförda på sin privata fastighet av ett byggföretag som var engagerat i kommunala projekt där inspektören var kontrollant.

### 3.6 Förmån och gåva i testamente samt vissa andra typer av belöningar

Anställda inom vårdområdet kan bli särskilt utsatta för att vårdtagaren vill ge belöning för ett gott utfört arbete. På detta område gäller i princip nolltolerans. För att upprätthålla kravet på lika vård och lika bemötande inom omsorgen, måste personalen i förekommande fall omedelbart klargöra att någon belöning inte är möjlig att ta emot. Undantag kan komma ifråga enbart om värdet på belöningen är mycket lågt och det står helt klart att den inte kan uppfattas som en muta. Ett exempel kan vara när en pensionär inom äldreomsorgen vill bjuda personal på en kopp kaffe för att visa sin uppskattning.

Det är inte heller godtagbart att en vårdtagare testamenterar egendom till anställda. Om en vårdare får veta att en vårdtagare tänker testamentera egendom till honom eller henne så skall vårdaren omedelbart klargöra för testatorn (vårdtagaren) att han eller hon inte får ta emot förordnandet. Den anställde bör avhålla sig från varje handlande som av testatorn kan uppfattas som ett samtycke till förordnandet. Anställda inom vårdområdet får vidare inte medverka vid upprättandet av deras vårdtagares testamente. Det är inte heller lämpligt att personalen ställer upp som testamentsvittnen. Tvärtom bör personalen i frågor av detta slag hänvisa vårdtagaren till en advokat eller annan sakkunnig på området. Den hjälp som personalen kan ge vårdtagaren är att leta reda på t ex telefonnummer och adresser.

**Exempel:** En hemtjänstpersonal tjänstgjorde hos ett äldre par och fick veta att hon satts in som testamentstagare till halva kvarlåtenskapen. Eftersom hon var medveten om att hon fanns med i testamentet och bl a var närvarande när testamentet skrevs på dömdes hemtjänstpersonalen för mutbrott (tagande av muta) och hennes del i testamentet förverkades.

### 3.7 Rabatter och lån

Anställda eller förtroendevalda i Haninge kommun får inte ta emot rabatter, följderbudanden eller lån som inte riktar sig till samtliga anställda i kommunen. Detta innefattar även köp av varor och tjänster till underpris. Rabatter inom ramen för en personalförening kan dock inte betraktas som otillbörliga, så länge alla anställda i kommunen har möjlighet att delta i föreningen.

**Exempel:** Ett företag erbjöd arbetstagare som beställde varor för mer än ett visst belopp för sin arbetsgivares räkning en freestyle som var värd 298 kr. Företagets representanter dömdes för bestickning (givande av muta).

### 3.8 Övriga erbjudanden, bonuspoäng m m

Det kan förekomma att anställda eller förtroendevalda i kommunen får erbjudanden i tjänsten om att fritt eller till subventionerat pris delta i olika evenemang på fritiden. Det kan vara fråga om att resa, att låna en sportstuga/segelbåt eller om aktiviteter som t ex golftävlingar. Tacka alltid nej till sådana erbjudanden.

Olika slags bonuserbjudanden såsom flygbonuspoäng för tjänsteresor och liknande ska endast användas i tjänsten.

<p><b>Allmänhetens förtroende är utgångspunkten för alla anställda i Haninge kommun. Allmänheten ska veta att anställda i Haninge kommun aldrig låter sig påverkas av otillbörliga förmåner för tjänsteutövningen.</b></p>
--





Foto: Andreas Orfesson/bildarkivet.se